

FRIEDRICH NIETZSCHE

Tak pravil Zaratustra

V O T O B I A

ZARATHUSTROVA PŘEDMLUVA

O NADČLOVĚKU A POSLEDNÍM ČLOVĚKU

1. Když bylo Zarathustrovi třicet let, opustil svou domovinu i jezero své domoviny a odešel do hor. Zde se kochal svým duchem a svou samotou a po deset let se jich nenabažil. Posléze však se proměnilo jeho srdce, jednoho jitra vstal se zorou, předstoupil před slunce a promluvil k němu řka:

„Ty veliká hvězdo! Čím bylo by tvé štěstí, kdybys neměla těch, kterým svítíš!

Po deset let jsi přicházela sem nahoru k mé sluji: byla by ses nasytila svého světla i této cesty, nebyti mne, mého orla a mého hada.

Ale my jsme tě očekávali každého jitra, odnámali ti tvůj nadbytek a žehnali ti za něj.

Pohled! Omrzela mne má moudrost, tak jako včelu med, když ho nasbírala příliš; třeba mi rukou, jež se natahují.

Rád bych daroval a rozdával, až se zase jednou mudrci mezi lidmi potěš svou pošetilostí a chudásové svým bohatstvím.

Proto musím sestoupiti v hloub: jako ty sestupuješ navečer, kdy kráčíš za moře, i do podsvětí přinášeješ světlo, ty hvězdo přebohatá!

Musím jako ty *zaniknouti*: tak jmenují to lidé, ke kterým chci dolů.

Tedy mi požehnej, ty poklidné oko, jež i na štěstí příliš velkého můžeš bez závidění hledět!

Poháru žehnej, který chce přetéci, aby se voda zlatitě z něho řinula, na všechny strany nesouc odlesk tvé slasti!

Pohled! Tento pohár chce se zase vyprázdniti, a Zarathust-
ra chce se zase státí člověkem.“

– Tak se počal Zarathustrův zánik.

2. Zarathustra samotěn sestupoval z hor, a nikdo ho nepotkával. Ale když přišel do lesů, stál před ním pojednou kmet, který opustil svatou chýši, aby v lese hledal kořínků. A takto promluvil kmet k Zarathustrovi:

„Není mi cizí tento poutník: přede mnoha lety šel tu mimo. Zarathustra se zval; ale proměnil se.“

Tenkráté jsi do hor nesl svůj popel: chceš dnes oheň svůj néstí do údolí? Nebojíš se trestu za žhářství?

Ano, poznávám Zarathustru: Čisté má oko, a na jeho ústech se netají hnus. Zdaž si nevykračuje jako tanečník?

Proměněn je Zarathustra, dítětem stal se Zarathustra, prociť ze spánku Zarathustra: čeho teď hledáš u spících?

Jako v moři žil jsi v samotě a moře tě neslo. Běda, chceš vystoupiti na souši? Běda, chceš sám zase vléci své tělo?“

Zarathustra odpověděl: „Mám v lásce lidi.“

„Proč jen,“ tázal se světec, „šel jsem do lesa a pustin? Ne proto, že jsem lidí měl příliš v lásce?“

Teď v lásce mám boha: lidi ne. Člověk je mi příliš nedokonala věc. Láska k člověku by mne zabila.“

Zarathustra odpověděl: „Co jsem děl o lásce! Přináším lidem dar.“

„Nedávej jim nic,“ pravil světec. „Odejmi jim raději něco a nes to s nimi – to jim bude největším blahem: bude-li to jen blahem tvým!“

A chceš-li jim něco dáti, nedávej jim více než almužnu, a také o tu necht žebraj!“

„Ne,“ odpověděl Zarathustra, „almužny nedávám. K tomu nejsem dosti chud.“

Světec se Zarathustrovi smál a promluvil takto: „Teď hled, aby přijali tvé poklady! Jsou nedůvěřiví k poustevníkům a nevěří, že přicházíme obdarovávat.“

Přijíš samotášsky zvučí jim ulicemi náš krok. A jako když v noci ze svých loží slyší kohosi kráčet, dávno než vstává slunce, tak táží se as: kam mífí ten zloděj?

Nechod k lidem a zůstaň v lese! Či raději ke zvířatům jdi! Proč nechceš býti jako já – medvěd mezi medvědy, mezi ptáky pták?“

„A co dělá světec zde v lese?“ ptal se Zarathustra.

Světec odpověděl: „Dělám písně a zpívám je, a dělám-li písně, smějí se, pláči a mumlám: tak velebím boha.“

Zpěvem, pláčem a smíchem a mumláním velebím boha, jenž mým je bohem. Ale cože nám přinášíš v dar?“

Když Zarathustra uslyšel tato slova, pozdravil světece a pravil: „Co bych vám mohl dáti! Jen mne rychle pusťte, abych vám nic nevzal!“ – A tak se od sebe odloučili, kmet a muž, smějíce se, jako se smějí dva chlápci.

Ale když Zarathustra byl samotěn, promluvil takto k srdci svému: „Což je to možné! Tento staříký světec ještě ani nezaslechl v mém lese, že *bůb je mrtev!*“ –

3. Když Zarathustra přišel do nejbližšího města, jež leží u lesů, nalezl tam na tržišti shromážděno mnoho lidu: neboť bylo vyhlášeno, že uvidí provazozlezece. A Zarathustra promluvil k lidu řka:

Hlásám vám nadčlověka. Člověk je cosi, co má býti překonáno. Co jste vykonali, aby byl překonán?

Všechny bytosti dosud vytvořily něco nad sebe samy: a vy chcete býti odlivem tohoto velkého přílivu a raději snad se vrátit k zvířeti, než abyste překonali člověka?

Čím je opice člověku? Posměchem nebo bolestným studem. A stejně má i člověk býti nadčlověku: posměchem nebo bolestným studem.

Urazili jste cestu od červa k člověku, a leccos ve vás je posud červ. Kdyby jste byli opice, a i nyní je člověk opice – více než kterákoli opice.

Kdo však je z vás nejmoudřejší, je také rozmišskou a míšen-cem rostliny a strašidla. Ale což vám káží, abyste se stali strašidly nebo rostlinami?

Hledte, hlásám vám nadčlověka.

Nadčlověk je smysl země. Vaše vůle nechť dí: nadčlověk budíž smysl země!

Zapřísahám vás, bratří moji, zůstaníte věrni zemi a nevěřte těm, kdož vám mluví o nadpozemských nadějích! Travičové to jsou, ať to vědí, či ne.

Povrhovatelé životem to jsou, odumírající a sami otráveni, jejich země je syta: nechť tedy zahynou!

Kdysi byl zločin proti bohu největším zločinem, ale bůh zemřel, a s ním zemiřeli též títo zločinci. Páchatí zločin proti zemi a vnitřnosti nevyzpytatelného ceniti výše než smysl země – to je teď nejohroženější!

Kdysi duše s pohrdáním shlížela na tělo: a tenkrát toto pohrdání bylo nejvyšší: – chtěla mít tělo hubené, strašlivé, vyhladovělé. Tak doufala, že upláchne jemu a zemi.

Ó, tato duše byla ještě hubená, strašlivá a vyhladovělá a ukrutnost byla rozkoš této duše!

Ale i vy ještě, bratří moji, mi rcete: cože vaše tělo hlásá o vaší duši? Není vaše duše chudobou a špinou a bídným pohodlím?

Věru, špinavým proudem je člověk. Jen ten, kdo je mořem, smí si troufati, že pojme do sebe špinavý proud a sám se nepokálí.

Hleďte, hlásám vám nadčlověka: toť ono moře, v němž vaše velké pohrdání může zaniknouti.

Co jest největší, čeho můžete zakusiti? Hodina velkého pohrdání. Hodina, v níž se vám i vaše blaho zvrhne v hnus, a stejně váš rozum i vaše ctnost.

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mém štěstí! Chudoba je to a špína a bídné pohodlí. Ale mé štěstí by mělo ospravedlniti sám život!“

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mém rozumu! Lační po věděni jak po své potravě lev? Chudoba je to a špína a bídné pohodlí!“

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mé ctnosti? Ještě mne

nerozběsnila. Jak jsem syt svého dobra a svého zla! To vše jest chudoba a špína a bídné pohodlí!“

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mé spravedlnosti! Nevědím, že bych byl uhlem a žárem. Kdo však jest spravedlivý, jest uhel a žár!“

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mém soucitu! Zdaž soucit není křídlem, na něž jest přibíjen, kdo miluje lidi? Můj soucit však není ukřižováním!“

Mluvili jste již takto? Křičeli jste již takto? Ach, kež bych vás byl již slyšel takto křičeti!

Nikoli váš hřích – vaše uskrovnění křičí k nebesům, vaše lakota i v hřichu ještě, ta křičí k nebesům!

Kdeže je blesk, aby vás ošlehl svým jazykem? Kde šílenství, jímž byste měli býti ockováni?

Hleďte, hlásám vám nadčlověka: toť onen blesk, toť ono šílenství! –

Když Zarathustra domluvil, dal se kdosi z lidu do křiku: „Dostí jsme teď slyšeli o provazolezci; teď ho chceme vidět!“ A všechen lid se Zarathustrovi smál. Provazolezec však, domnívaje se, že je řeč o něm, dal se do práce.

4. Zarathustra však pohlédl na lid a podívil se. Poté promluvil řka:

Člověk jest provaz natažený mezi zvřetem a nadčlověkem – provaz nad propastí.

Nebezpečný přechod, nebezpečná chůze, nebezpečný pohled zpátky, nebezpečné zachvění, nebezpečná zastávka.

Co je velkého na člověku, jest, že je mostem, a nikoli účelem: co lze milovati na člověku, jest, že je přechodem a zánikem.

Miluji ty, kdož nedovedou žítí, leda když zanikají, neboť jejich zánik je přechodem.

Miluji velké povrhovatele, neboť jsou to velcí zbožňovatelé, jsou to špy touhy po druhém břehu.

Miluji ty, kdož nehledají až za hvězdami, proč by zanikli

a byli oběťmi, nýbrž ty, kdož se obětují zemi, aby byla jednou zemí nadčlověka.

Miluji toho, kdo žije, aby poznával, a kdo chce poznávat, aby jednou živ byl nadčlověk. A tak chce svému zániku.

Miluji toho, kdo pracuje a vynalézá, aby nadčlověku budoval dům a k příchodu jeho připravoval zemi, zvíře a rostlinu: neb tak chce svému zániku.

Miluji toho, kdo miluje svou ctnost: neboť ctnost je vůlí k zániku a šířem touhy.

Miluji toho, kdo pro sebe nezadrží ani krůpěje ducha, nýbrž celý chce být duchem své ctnosti: tak, v podobě ducha, kráčí přes most.

Miluji toho, kdo si ze své ctnosti udělá tužbu a sudbu: tak chce pro svou ctnost ještě žít a již nežít.

Miluji toho, kdo nechce mít příliš mnoho ctností. Jedna ctnost je více nežli ctností dvě, protože více jest uzlem, na nějž se zavěsí sudba.

Miluji toho, čí duše se marmotratně rozdává, toho, kdo nechce díku a nevrací: neb obdarovává stále a nechce se uchováti.

Miluji toho, kdo se stydí, padne-li kostka k jeho štěstí, a pak se táže: což jsem podvodný hráč? – neboť chce zahynouti.

Miluji toho, kdo zlatými slovy metá před svými skutky a vyplní vždy ještě více, než slíbí, neboť chce svému zániku.

Miluji toho, kdo ospravedlňuje lidi budoucí a vykupuje minulé: neboť chce zahynouti přítomnými.

Miluji toho, kdo trestá svého boha, že svého boha miluje: neboť nutně zahyne hněvem svého boha.

Miluji toho, čí duše jest hluboká i v poranění a kdo může zahynouti malým zážitkem: tak půjde rád přes most.

Miluji toho, čí duše přetéká, až sám sebe zapomene, až veškeré věci jsou v něm: tak se mu veškeré věci stanou zánikem.

Miluji toho, kdo je svobodného ducha i svobodného srdce:

tak jest jeho hlava jen vnitřnostmi jeho srdce, srdce ho však pudí k zániku.

Miluji všechny ty, kdož jsou jako těžké krůpěje, ojedinele padající z temného mračna, jež visí nad lidmi: zvěstují, že přide blesk, a jakožto zvěstovatelé zahynou.

Hleďte, já jsem zvěstovatel blesku a těžká krůpěj padající z mračna: onen blesk však sluje *nadčlověk*.

5. Když Zarathustra promluvil tato slova, pohlédl opět na lid a mlčel. „Tu stojíš,“ pravil srdci svému, „a směješ se: nechápou mne, nejsem ústy pro tyto uši.“

„Třeba jim dříve rozbítí uši, aby si navykli poslouchati očima? Je třeba rachtoti jako bubny a postní kazatelé? Či důvěřují jen tomu, kdo koktá?“

Mají něco, nač jsou pyšní: Jak to jen zvou, co jim dodává pychy? Vzděláním to zvou, nad pasáky koz je to povyšuje.

Proto neradi o sobě slyší slovo „pohrdánf“. I promluví k jejich pyše.

Promluví jim o tom, co jest hodno největšího pohrdánf: to však je *poslední člověk*.“

A takto promluvil Zarathustra k lidu:

Je čas, aby si člověk vytkl svůj cíl. Je čas, aby člověk zasadil sám své nejvyšší naděje.

Ještě je půda jeho k tomu dosti bohata. Ale jednou ta půda zchudne a zkratne, a žádny vysoký strom z ní už nevyraží.

Běda! Přijde čas, kdy člověk již nebude vysílati šípů své touhy do dálky nad člověka, kdy tětva jeho luku se odučf svištěti!

Pravím vám: musf mítf ještě chaos ve svém nitru, kdo chce zrodit tančící hvězdu. Pravím vám: vy ještě máte chaos ve svém nitru.

Běda! Přijde čas, kdy člověk již nebude roditi hvězd. Běda! Přijde čas člověka, který zasluhuje největšího pohrdánf a sám sebou již neumí pohrdat.

Hleďte! Ukazuji vám *posledního člověka*.

„Co je láska? Co stvoření? Co touha? Co hvězda?“ tak se ptá poslední člověk a mžourá.

Tehdy země bude drobounce malá a na ní bude poskakovati poslední člověk, zdobňující všechno. Jeho pokolení je nevyhladitelné jako zemská blecha; poslední člověk žije nejděle.

„My vynalezli štěstí,“ říkají poslední lidé a mžourají. Opustili kraje, kde bylo tvrdo žít: neboť potřebují tepla. Ještě milují souseda a trou se o něj; neboť potřebují tepla.

Onemocněti a nedůvěřovati, toť pro ně hřích: pozorně si vykračují. Blázen, kdo klopytá přes kameny nebo lidi!

Tu a tam trochu jedu: to dává příjemné sny. A mnoho jedu na konec, k příjemnému umírání.

Ještě se pracuje, neboť práce je zábava. Ale dávají pozor, aby zábava nevyšilovala.

Již nechudnou a nebohatnou: obé je příliš namáhavé. Kdo by ještě vládl? Kdo poslouchal? Obé je příliš namáhavé.

Žádný pastýř a jediný ovčinec! Každý chce stejné, každý je stejný: kdo cítí jinak, jde z vlastní vůle do blázince.

„Dříve bláznil celý svět“ – říkají nejpovedenější a mžourají.

Každý je důvtipný a ví vše, co se zběhlo: i není konce výsměchu. Hádají se ještě, ale brzy se smíří – jinak by si zkažili žaludek.

Maličkou rozkoš na den a maličkou rozkoš na noc: zdraví však chovají v úctě.

„My vynalezli štěstí“ – říkají poslední lidé a mžourají. –

A zde domluvil Zarathustra svou prvou řeč, která sluje též „předmluvou“: neboť na tomto místě ho přerušily křik a vzňacení čávu. „Dej nám toho posledního člověka, ó Zarathustro,“ – tak volali – „učíš nás těmi posledními lidmi! A nadčlověka ti darujeme!“ A plesal všecken lid a mlaskal jazykem. Zarathustra se však zarmoutil a promluvil k srdci svému:

„Nechápu mne: nejsem ústy pro tyto uši.

Příliš dlouho jsem asi v horách žil, příliš jsem naslouchal strážím a stromům: teď jim mluvím stejně jako pasáci koz.

Nehuta jest má duše a jasná jako pohoff před polednem. Oni však myslí, že jsem chladný a že se vysmívám v přišerných žertech.

A teď na mne pohlížejí a smějí se, ba smějíce se mne nenávidí. Je led v jejich smíchu.“

6. Tu se však stalo cosi, čím oněměl každý ret a zmrtvělo každé oko. Zatím se totiž provazolezec dal do práce: vystoupil z dvířek a krácel přes motouz, napjatý od věže k věži a visící tedy nad tržištěm a lidem. Když byl právě prosřed své cesty, otevřela se dvířka znovu, vyskočil z nich pestrý chlapík, vystrojený za šaška, a rychlým krokem krácel za druhem. „Kupředu, ty chromý,“ volal jeho přišerný hlas, „kupředu, ty lenochode, ty podlouníku, ty bleďá tváři! Abych tě nepolechtal patou! Co to tropíš mezi věžemi? Do věže s tebou, zavřít by tě měli, lepšimu, než sám jsi, zavíráš volnou cestu!“ A při každém slovu se mu blížil a blížil: ale když už byl jen krok za ním, tu stalo se to hrozná, čím oněměl každý ret a zmrtvělo každé oko: – vyrazil dábelský skřek a skočil přes toho, který mu byl v cestě. Ten však, vida takto vítězí soupeře, ztratil hlavu i provaz; odhodil tyč a rychleji než ona řtil se do hloubky jako kotouč paží a nohou. Trh i lid se podobali moři, když vichřice do něho vjede: všechno se rozutíkalo a vráželo do sebe a nejvíce tam, kde čekali, že tělo dopadne.

Zarathustra však zůstal, a právě vedle něho spadlo tělo, zle pohmožděno a polámáno, ale ještě živé. Po chvíli se rozříštěnému vrátilo vědomí, a viděl Zarathustru klečeti vedle sebe. „Co tu děláš?“ pravil posléze, „věděl jsem dávno, že mi dábel nastaví nohu. Teď mne povleče do pekel: chceš mu v tom bránit?“

„Svou ctí se ti zaručuji, příteli,“ odpověděl Zarathustra, „není toho všeho, o čem mluvíš: není dábla, není pekel. Tvá duše bude ještě dříve mrtva než tvé tělo: neboj se již ničeho!“

Muž nedůvěřivě vzhledl. „Mluvíš-li pravdu,“ pravil poté, „ni-

čeho s životem neztrácím. Nejsem mnohem víc než zvíře, jež bitím a chudými sousty naučili tančit.“

„Nikoli,“ pravil Zarathustra; „z nebezpečností učinil sis povolání, na tom není nic mrzkého. Teď svým povoláním hyneš: za to tě pochovám svými rukama.“

Když Zarathustra domluvil, umfrající již neodpovídal; po-
hnul však rukou, jako by hledal ruku Zarathustrovu na zname-
nání díku.

7. Zatím nadešel večer a tržiště se skrylo v temnotu: tu lid
zmizel, neb i zvědavost a hrůza se unaví. Zarathustra však se-
děl na zemi vedle mrtvého a byl ponořen do myšlenek: tak
zapomněl času. Posléze však nastala noc a studený vír ovál
osamělého. Tu se Zarathustra zdvihl a pravil srdci svému:

„Věru, krásný byl dnes Zarathustrův rybolov! Neulovil člo-
věka, leč mrtvolu.“

Příšerné je lidské živobytí a stále ještě beze smyslu: šašek
může se mu státi osudem.

Chci lidi naučit smyslu jejich živobytí: a tím je nadčlověk,
blesk z temného mračna „člověk“.

Ale ještě jsem vzdálen, a nemluví smysl můj k jejich smys-
lům. Jsem pro lidi ještě střed mezi bláznem a mrtvolou.

Temná je noc, temné jsou Zarathustrové cesty. Pojď, můj
nehybný, studený soudruhu! Zanesu tě tam, kde tě pochovám
svými rukama.“

8. Když Zarathustra takto promluvil k srdci svému, naložil si
mrtvolu na záda a dal se na pochod. A neušel ani sto kroků, tu
přiblížil se k němu člověk a šeptal mu do ucha – a hle! ten, kte-
rý mluvil, byl onen šašek z věže. „Odejdí z tohoto města, ó Za-
rathustro,“ pravil; „přilíš mnoho lidí tě tu nenávidí. Nenávidí tě
dobří a spravedliví a jmenují tě svým nepřitelem a povrhova-
telem; nenávidí tě věřící pravé víry a jmenují tě nebezpečím pro
dav. Tvé štěstí bylo, že se ti smáli: a věru, mluvil jako šašek.
Tvé štěstí bylo, že ses přidružil k tomuto zdechlému psu; když

jal se tak pontžil, sám jsi se zachránil pro dnešek. Ale odejdi
z tohoto města, sice tě zitra přescočím, živý mrtvého.“ A když
to dořekl, zmizel ten člověk; Zarathustra však šel dále temnými
ulicemi.

U městské brány ho potkali hrobaři: posvítili mu pochodní
do tváře, poznali Zarathustru a nadměru se mu smáli. „Zara-
thustra odnáš zdechlého psa: sláva, že se Zarathustra stal hro-
bařem! Neboť naše ruce jsou příliš čistou pro tuto pečení.
Chce snad Zarathustra ukrásti dáblu jeho sousto? At jde k du-
hu! A dobrého zařít! Jenom není-li dábel lepší zloděj než Za-
rathustra! – oba je ukradne, oba je pozře!“ A smáli se spolu
a šuškali.

Zarathustra slovem neodpověděl a šel svou cestou. Když
ušel dvě hodiny, kráčeje mimo lesy a močály, tu až přilíš se
naposlouchal hladového vytí vlků a i na něj přikvačil hlad.
I zastavil se před osamělým domem, v němž hořelo světlo.

„Hlad mne přepadá,“ pravil Zarathustra, „jako loupežník.
V lesích a močálech mne přepadá můj hlad, a v hluboké noci.
Podivné vrtochy má můj hlad. Často mi přichází až po jídle
a dnes nepřišel po celý den: kde jen prodléval?“

A za těch slov zabušil Zarathustra na vrata domu. Objevil se
starý muž; měl v rukou světlo a ptal se: „Kdo přichází ke mně
a k mému zlému spánku?“

„Živý a mrtvý,“ odpověděl Zarathustra. „Dej mi jíst a pít, za-
pomněl jsem na to ve dne. Kdo nasytí hladového, svou vlastní
duši občerství: tak mluví moudrost.“

Štařec odešel, vrátil se však ihned a nabídl Zarathustrovi
chléba i vína.

„Zlý to kraj pro hladovějící,“ pravil; „proto zde přebývám.
Zvěř a člověk přicházejí ke mně, k poustevníkovi. Ale řekni též
svému druhovi, aby jedl a pil, jest umdlenější než ty.“ Zarathus-
tra odvětil: „Je mrtev můj druh, stěží ho k tomu přemluvím.“ „Po-
tom mi nic není,“ pravil štařec rozmrzele; „kdo zaklepe na můj
dům, nechť vezme, co mu nabízím. Jezte a žijte blaze!“ –

Nato šel Zarathustra zase dvě hodiny a důvěřoval cestě i zářící hvězd: neboť uvykl býti nočním chodcem a rád se všemu spícímu díval do tváře. Ale když se rozbfesko jitra, shledal Zarathustra, že je v hlubokém lese, a již se neukazovala cesta. I položil mrtvého do dutého stromu k svým hlavám – neboť ho chtěl uchránit od vlků – a sám ulehl na zemi a mech. A záhy usnul, tělo maje mdlé, než duši nepohnutu.

9. Dlouho spal Zarathustra, a nejen ranní červánky mu přes tvář přešly, nýbrž i dopoledne. Posléze však otevřelo se jeho oko: udiven pohlédl Zarathustra do lesa i ticha, udiven sám do sebe. Pak se rychle zvedl, jako plavec, jenž pojednou zahlédne zemi, a zajásal: neb zahlédl novou pravdu. A takto poté promluvil k srdci svému:

„Vzešlo mi světlo: třeba mi druhů, a to živoucích – ne mrtvých druhů a mrtvol, jež nesu s sebou, kamkoli chci já. Nýbrž živých druhů mi třeba, kteří jdou za mnou, že chtějí jítí sami za sebou – a tam, kam chci já.“

Vzešlo mi světlo: ne k lidu necht mlouví Zarathustra, než k druhům! Nemá se Zarathustra státi stáda pasyťem a psem! Mnoho jich odlákat od stáda – k tomu jsem přišel. Nevražiti má na mne lid i stádo: lupičem necht nazývají Zarathustru pasyťi.

Pravím pasyťi, oni si však říkají dobří a spravedliví. Pravím pasyťi: oni si však říkají věřící pravé víry.

Hle, dobří a spravedliví! Koho nenávidí nejvíce? Toho, kdo jejich desky hodnot láme a zláme: zločince: – to však je ten, kdo tvoří.

Hle, věřící všech věř! Koho nenávidí nejvíce? Toho, kdo jejich desky hodnot láme a zláme: zločince: – to však je ten, kdo tvoří.

Kdo tvoří, hledá si druhů, a ne mrtvol, ani stád, ani věřících. Kdo tvoří, hledá si společníků tvoření, kteří nové hodnoty píšou na nové desky.

Kdo tvoří, hledá si druhů, hledá si společníků žatvy: neboť

vše u něho dozrálo k žatvě. Jemu samotnému se nedostává staříků: i vytrhává klasy a je mrzut.

Kdo tvoří, hledá si druhů a těch, kdož dovedou broustiti své arpy. Ničteli budou zvaní a povrhovatelé dobrem i zlem. Ale jsou to ti, kteří žnou, ti, kteří svátek slaví.

Společníky tvoření hledá Zarathustra, společníky žatvy a slavění hledá Zarathustra: co mu společného se stády a pasyťi a mrtvolami!

A ty, prvý můj druhu, měj se krásně! Dobře jsem tě pochopil v tvém dutém stromě, dobře jsem tě ukryl před vlky. Ale loučím se s tebou, minul čas. Mezi zorou a zorou mi vzešla nová pravda.

Nemám býti pasyťem ani hrobařem. S lidem již ani nepromluví: naposled jsem mluvil k mrtvému. K tvořícím, k žhnoucím, k těm, kdo svátek slaví, se přidružím: duhu jim ukáži a všechny ony schody nadčlověka.

Poustevníkům zazpívám svou píseň, poustevníkům samotným i dvojjediným; a kdo má ještě uši pro věci neslýchané, tomu zatřím srdce svým štěstím.

Za svým cílem jdu, svým krokem kráčím; váhavé a líknavé přeskočím. Tak budíž můj krok jejich zánikem!“

10. Tak promluvil Zarathustra k srdci svému, když slunce stálo v polednách: tu pohlédl tázavě do výše – neb nad sebou zaslechl ostrý ptačí skřek. A hle! Orel kroužil vzduchem v širokých kruzích a na něm visel had, ne jako lup, než jako přítel: neboť byl obtočen kol jeho krku.

„Jsou to má zvířata!“ pravil Zarathustra a od srdce se těšil.

„Nejhrdější zvíře pod sluncem a nejmchyřější zvíře pod sluncem – vydala se na výzvědy.“

Vyzvěděti chtějí, zda Zarathustra posud na živu. Věru, jsem posud na živu!

Nalezl jsem více nebezpečností mezi lidmi než mezi zvířaty, nebezpečnými cestami kráčím Zarathustra. Necht mne vedou má zvířata!“

Když Zarathustra takto promluvil, vzpomenu slovo onoho světa v lese, vzdychl a děl srdci svěmu:

„Kéž jsem chytrější Kéž jsem chytrý od základu jako můj hadi“

Tu prosím však o nemožné; tedy prosím svou hrdost, aby vždy šla s mou chytrostí

A jestliže mne jednou opustí má chytrost: – ach, tak ráda odlétá! – kéž pak má hrdost letí ještě s mým bláznovstvím!“

– Tak se počal Zarathustrův zánik.

Již nemá síl činiti, co nejraději by chtěla – tvořiti nad sebe samu. To by chtěla nejraději, toť celá její vznícená touha.

Ale teď se jí k tomu připozdilo – i chce vaše prapodstata zaniknouti, vy povrhovatelé tělem.

Zaniknouti chce vaše prapodstata, a proto jste se jali povrhovati tělem! Neboť nemáte již dosti síl, abyste tvořili nad sebe samy.

A proto teď nevrážíte na život i na zemi. Nevědomá závist je v kosém pohledu vašeho povrhování.

Nejdu já vaší cestou, vy povrhovatelé tělem! Vy mi nejste mosty k nadčlověku! –

Tak pravil Zarathustra.

O VÁŠNÍCH RADOSTNÝCH A BOLESTNÝCH

Bratře můj, máš-li ctnost a ctnost-li je to tvá, neshlíš se o ní s pranikým.

Chceš ji ovšem jménem jmenovati a mazliti se s ní; chceš ji zatahat za ucho a mít s ní kratochvíli.

A hleď! Teď se o její jméno sdílíš s lidem, teď ses davem a stádem stal se svou ctností!

Lépe bys učinil, kdybys řekl: „Nevyslovitelné jest a bezejmenné, co mé duši působí trýzeň a sladkost a co jest i hladem mých vnitřností.“

Tvá ctnost budíž příliš vznešena pro důvěrnost jmen: a je-li ti již nutností o ní mluvit, nestyď se o ní se zajíkat.

Tedy mluv a zajíkej se: „To jest *moje* dobro, to miluji já, tak se mně to docela líbí, jedině tak chci *já* mít dobro.“

Nechci to za boží zákon, nechci to za lidský řád a za lidskou nutnost: nebudíž mi to sloupem, jenž ukazuje k nadsvětům a rájům.

Pozemská je to ctnost, kterou miluji: málo v ní moudrosti a nejméně je v ní rozum lidí všech.

Ale tento pták si u mne vystavěl hnízdo: proto jej miluji a laškám – teď sedí u mne na zlatých vejcích.“

Tak se zajíkej a ctnost svoji chval.

Kdysi měl jsi vášně a zval jsi je zlémi. Ale teď již nemáš než-li své ctnosti: ty vyrostly z tvých bolestných vášní.

Svůj nejvyšší cíl jsi těmto vášním na srdce kladl: tu se staly tvými ctnostmi, tvými vášněmi radostnými.

A kdybys i byl z rodu prchlivých nebo z rodu rozkošníků, z rodu vzteklych po víře či chtivých pomsty:

konec konců všechny tvé vášně se staly ctnostnými, všichni tvoji dáblové andělé.

Kdysi měl jsi v svém sklepení divoké psy: ale konec konců se proměnili v ptáky a v půvabné pěvkyně.

Ze svých jedů jsi svařil svůj balsám; dožil jsi svou krávu mrzutost – teď piješ sladkého mléka jejího vemene.

A zlého teď nic už z tebe nevytřusíš, leda ono zlo, jež vytřusíš z boje tvých ctností.

Bratře můj, máš-li štěstí, máš jedinou ctnost a ne více: tak snižte přejdeš přes most.

Vyznamenává, máti mnoho ctností, ale těžký to úděl; a leklakdo šel na poušť a usmrtil se, že ho znavilo býtí bojem a bojilákem ctností.

Bratře můj, což válka a bitva je zlá? Ale nezbytné je toto zlo, nezbytná je závist a nedůvěra i pomluva mezi tvými ctnostmi.

Hleď, jak dychtí každá z tvých ctností po nejvyšším: chce se jí celého tvého ducha, aby byl hlasatelem *jejím*, chce se jí celé své síly v hněvu, v nenávisti a v lásce.

Žárlivost na ctnost, a žárlivost je hrozná. I ctnosti mohou žárlivě zahynouti.

Koho plamen žárlivosti obklopuje, ten, podoběn štíru, na posled sám proti sobě obrátí otrávený bodec.

Ach, bratře můj, neviděls ještě nikdy, kterak ctnost sebe samu očerňuje a probodává?

Člověk je cosi, co musí být překonáno: a proto miluj své ctnosti –: neb jimi zahyneš. –

Tak pravil Zarathustra.

O BLEDEM ZLOČINCI

Nechcete zabíjet, vy soudcové a obětníci, dokud zvíře nepřikývne? Hleďte, bílý zločinec přikývl: z oka mu mluví velké pohrdání.

„Mé já je cosi, co má být překonáno: mé já je mi velké pohrdání člověkem“: tak to mluví z tohoto oka.

Že sám sebe odsoudil, byl jeho nejvyšší okamžik: nepustte povzneseného zase zpět do jeho nížiny!

Pro toho, kdo sám sebou tolik trpí, není vykoupení – leda rychlá smrt.

Vaše zabíjení, vy soudcové, budíž soucitem, ne pomstou. A zabíjejte, dbějte, abyste sami ospravedlňovali život!

Není dost na tom, že se smíříte s tím, koho zabijete. Váš zármutek budíž láskou k nadčlověku: tak ospravedlníte, že jste sami ještě na živu!

„Nepřítel“ máte říkati, ne však „zlosyn“; „chorý“ máte říkati, ne však „padouch“; „blázen“ máte říkati, ne však „hříšník“.

A ty, červený sudí, kdybys ty nahlas pověděl, cos všechno již spáchal v myšlenkách, každý by křičel: „Pryč s tímto kalem a jedovatým červem!“

Ale jiná je myšlenka, jiný je skutek, jiný je obraz skutku. Neběží mezi nimi kolo důvodu.

Obraz zavinil, že zbledl tento bílý člověk. Byl stejného růstu se svým skutkem, tehdy když jej páchal: obrazu jeho však nesnesl, když spáchán byl.

Šel se pak viděl pachatelem jediného skutku. Šílenstvím to svou výmluku se mu zvrátila v podstatu.

Čára zmámá slepici; rána, kterou tal, zmámila jeho nebohý rozum – šílenstvím po činu to zvu.

Slyšte, vy soudcové! Jest ještě jiné šílenství: šílenství před činem. Ach, nevezli jste mi dosti hluboko do této duše!

Takto praví červený sudí: „K čemu že vraždil tento zločinec? Loupiti chtěl.“ Já však vám povím: jeho duši chtělo se krve, ne loupeže: žíznil po štěstí nože!

Jeho nebohý rozum však nepochopil tohoto šílenství a přemluvil ho: „Co záleží na krvi!“ pravil; „nespácháš při tom alespoň loupež? Nepomstíš se?“

I naslouchal svému nebohému rozumu: jak olovo naň doléhala jeho řeč – tu loupil, an vraždil. Nechtěl se stydět za své šílenství.

A teď zase na něm leží olovo jeho viny, a zase jeho rozum je tak neohlebný, tak ochromen, tak těžký.

Kdyby jen hlavou mohl zatřásti, svalilo by se jeho břímě: kdo však zatřeše touto hlavou?

Čím je tento člověk? Hrstkou chorob, jež duchem sahají ven do světa: tam chtějí lapiti svůj lup.

Čím je tento člověk? Klubkem divokých hadů, kteří zřídka mají u sebe samých pokoj – tedy sami pro sebe se vydávají na cestu a hledají po světě lup.

Pohleďte na toto bédné tělo! Čím trpělo, po čem prahlo, to si vykládala tato bédná duše za rozkoš vraždy a chůvost po štěstí nože.

Kdo dnes onemocní, toho přepadá zlo, jež dnes je zlé: chce ublížití tím, co ubližuje jemu. Jiné však byly časy, jiné bylo dobro a zlo.

Kdysi bylo pochybování zlé, zlá byla vůle k prapodstatě těla. Tenkrát choří se stávali kacířem a čarodějkou: jakožto kacíř a čarodějka snášeli utrpení a chtěli je působit.

Pomalu prožívají svou chvíli všechny hluboké studny: načekají se dlouho, než vědí, co že padlo do jejich hloubky.

Daleko trhu a slávy se děje vše velké: daleko trhu a slávy žilí od nepaměti vynálezové nových hodnot.

Do své samoty prchni, příteli můj: vidím tě rozbodána jedovatými mouchami. Prchni tam, kde vane drsný, silný vzduch!

Do své samoty prchni! Žilsi příliš nablízku malým a žalostným. Uprchni jejich neviditelné pomstě! Vůči tobě nejsou než pomstou.

Již nezdvíhej ruky proti nim! Je jich bezpočtu, a tvým údělem není býtí oháňkou na mouchy.

Je bezpočtu těch malých a žalostných; a nejedné hrdé stavbě již plevel a krupěje deště připravily pád.

Nejsi kamenem, ale již tě vyhlodalo množství krupěj. Rozpadneš se mi a rozpukneš ještě množstvím krupěj.

Vidím tě umdlena jedovatými mouchami, vidím tě do krve škrábnuta na stu místech; a pýše tvé není ani do hněvu.

Krev by na tobě chtěli ve vši nevinnosti, po krvi prahnou jejich bezkrevné duše – i bodají ve vši nevinnosti.

Ty hluboký však příliš hluboce trpíš i malými ranami; a nežli ses ještě vyhojil, přešel ti přes ruku týž jedovatý červ.

Příliš hrd jsi mi k tomu, abys mlsné ty tvory usmrtil. Sřez se však, aby se nestalo tvou sudbou, nésti všechno jejich jedovavé bezpráví!

Bzučť kolem tebe též svou chválou: dotěrmost je jejich pochvala. Chtějí blízkost tvé kůže a krve.

Lichotí ti jak bohu či dáblu; kňučí před tebou jak před bohem či dáblem. Co na tom! Kňučící lichotníci to jsou, a ne více.

Také se k tobě leckdy laskavě mají. To však vždy byla chytrost zbabělců. Ano, zbabělci jsou chytří!

Mnoho uvažuj o tobě svou těsnou duš – povážlivý jsi jim povždy! Vše, o čem se mnoho uvažuje, stává se povážlivým.

Trestají tě za všechny ctnosti. Z hloubi duše ti promějí jen – tvé přehmaty.

Že jsi mírný a spravedlivě myslí, říkáš: „Nevinni jsou svým malým životům.“ Jejich těsná duše však myslí: „Provinilo se každé velké životy.“ I jsi-li k nim mírný, cítí ještě, jak jimi pohrdáš; a splácejí ti dobrý tvůj čin tajně zraňujícími zločiny.

Tvá mlčenlivá pýcha vždy jest jim proti chuti; jášaj, jsi-li jednou skromný dost, abys byl marnivý.

Co na někom poznáváme, rozněcujeme na něm též. Sřez se tedy malých!

Před tebou cítí se malými, a jejich nízkost proti tobě žhne a doutná v neviditelné mstě.

Nepozoroval jsi, kolikrát osaměli, když jsi k nim přistoupil, a jak jejich síla z nich vystoupila, jako dým vystupuje z hasnoucího žáru?

Ano, příteli můj, zlým svědomím jsi pro své bližní; neb jsou tebe nehodni. I nenávidí tě a rádi by sáli tvou krev.

Stále budou tvoji bližní jedovatými mouchami; co na tobě jest velkého – to samo je nutně činí jedovatějšími a stále mouchovitějšími.

Do své samoty prchni, příteli můj, a tam, kde vane drsný, silný vzduch! Tvým údělem není býtí oháňkou na mouchy!

Tak pravil Zarathustra.

O CUDNOSTI

Miluji les. V městech je špatně žítí: tam příliš mnoho je říjících,

Zdaž není lépe, dostati se do rukou vrahovi než do snů vilné ženy?

A jen mi pohledte na tyto muže: jejich oko to díf – neznají světě nic lepšího nežli ležeti u ženy.

Bahno je na dně jejich duše; a běda, má-li jejich bahno ještě ducha!

Kdybyste alespoň jakožito zvířata byli dokonalí! Ke zvířeti však třeba nevinnosti.

Radím vám, abyste usmrtili své smysly? Radím vám k nevinnosti smyslů.

Radím vám k cudnosti? Cudnost u některých je ctnost, ale u mnohých takřka nečestí.

Ti jsou sice zdrženliví: ale psice smyslnost závistně vyzírá ze všeho, cokoli konají.

I do výšek jejich ctností a až dovnitř studeného ducha jde za nimi to zvíře a jeho nepokoj.

A jak způsobně zná psice smyslnost žebrať o kus ducha, nedostane-li se jí kusu masa.

Milujete truchlohry a vše, co láme srdce? Já však nedůvěřuji vaší psici.

Máte mi příliš ukrutné oči a chtivě se díváte na ty, kdo strádají strastí. Nepřestrojila se snad vaše vílnost a neřká si soustrast?

A také toto podobenství vám dávám: nejeden z těch, kdož vymítali svého dábla, sám při tom do vepřů vjel.

Komu je cudnost zatěžko, toho z ní dlužno zrazovati: aby se nestala cestou do pekla – to jest k bahnu a říjení duše.

Mluvím o špinavých věcech? To mi není nejhorší.

Nestoupá poznávající nerad do vody pravdy, je-li špinavá, nýbrž, je-li mělká.

Věru, jsou na světě lidé cudní z hloubi duše: jsou srdce mírnějšího, raději a hojněji se smějí nežli vy.

Směj se i cudnosti a táž se: „Co je cudnost?“

Zdaž cudnost není bláznovství? Ale toto bláznovství přišlo k nám, a ne my k němu.

Poskytli jsme tomu hosti přístřeší a srdce: teď u nás přebývá – necht zůstane, pokud se mu líbí! –

Tak pravil Zarathustra.

O PŘÍTELI

„O jednoho je vždy více kolem mne“ – tak myslí poustevník. „Vždy jednou jeden – to konec konců jsou dva!“

Já a já vždy příliš horlivě spolu hovoří: jak by se to dalo aněsti, kdyby nebylo přítele?

Pro poustevníka přítel vždy je už třetí: ten třetí je korek, jenž zabrání, aby hovor oněch dvou neklesl do hloubky.

Ach, je příliš mnoho hloubek pro všechny poustevníky. Proto tak touží po příteli a po jeho výšce.

Naše víra v jiné prozrazuje, v čem bychom rádi věřili v sami sebe. Naše touha po příteli je náš zrádkyní!

A často láskou jen přeskakujeme závist. A často někoho napadneme a učiníme si ho nepřítelem, abychom zakryli, že lze napadnouti nás.

„Buď mi alespoň nepřítelem!“ – dť pravá úcta, jež se neodvažuje prositi o přátelství.

Kdo chce mít přítele, chtěj také zaň věsti válku: a kdo chce věsti válku, at *doveďte* být nepřítelem.

I ve svém příteli cti nepřítele. Můžeš k svému příteli těsně přitoupiť, abys k němu nepřestoupil?

Ve svém příteli měj svého nejlepšího nepřítele. Buď mu nejblíže srdcem, když se mu vzpouzíš.

Nechceš před svým přítelem nositi šatu? Aby bylo cíť tvého přítele, že se mu dáváš, jaký jsi? Ale vždyť on tě za to posílá k čertu!

Kdo ze sebe nedělá tajemství, pobuňuje: a proto věru máte proč se báti nahoty! Ano, kdybyste byli bohý, směli byste se stýceti za své šaty!

Nemůžeš se pro svého přítele dost krásně vyzdobiti: neb máš mu býti šípem a touhou po nadčlověku.

Viděls již spáti svého přítele – aby ses dověděl, jak vypadá? Neb co jest jinak příteleva tvář? Tvá vlastní tvář v drsném a nedokonalém zrcadle.

Viděls již spáti svého přítele? Nelekl ses, že tvůj přítel vypadá? Ó příteli, člověk je cosi, co musí být překonáno. Přítel budíž mistr v tom, jak dovede hádat a mlčet: nenno, abys všechno chtěl vidět. At tvůj sen ti vyzradí, co tvítel dělá ve bdění.

Uhodni svým soucítěním: abys dříve věděl, přeje-li s přítel soucitu. Snad na tobě miluje nezlomené oko a p věčnosti.

Soucítění s přítelem nechť se skrývá pod tvrdou skořá vylom si na něm zub. Tak bude jemné a bude mít svou kost.

Jsi svému příteli čistým vzduchem a samotou a chleběm kem? Leckdo se z vlastních okovů nevysvobodí, a přece teli osvoboditelem.

Jsi otrok? Tedy nemůžeš být přítelem. Jsi tyran? Tedy r žeš přítel mítí.

Příliš dlouho skrýval se v ženě otrok a tyran. Proto posud není schopna přátelství: zná pouze lásku.

V ženině lásce je nespravedlnost a slepota ke všemu, nemiluje. A i ve vědouce lásce ženy je vždy ještě přep a blesk a noc vedle světa.

Posud není žena schopna přátelství: Kočkami stále jsou ženy, a ptáky. Nebo v nejlepším připadá kravami.

Posud není žena schopna přátelství. Ale rcete mi, vy vé, kdo z vás že je přátelství schopen?

Ó vaší chudoby, vy mužové, a vaší lakoty duše! Ko dáváte přáteli, tolikéž já svému nepříteli dám, a jistě zchudnu.

Dnes lidé jsou kamarády: kéž by byli přáteli! –

Tak pravil Zarathustra.

vám, tedy se mi nelíbí, abyste pak v odvetu žehnali. Raději též trochu klete!

A stalo-li se vám velké bezpráví, přičiňte mi k tomu rychle pět malých! Je hrozný pohled na toho, kdo samojediný úpí pod křivdou.

Viděli jste to již? Dělití se o bezpráví znamená zpola býtí v právu. A ten at na se vezme bezpráví, kdo je unese!

Malá pomsta – lidšší nežli žádá! A není-li trest také prá- vem a poctou pro toho, kdo přestupuje zákon, tedy nechci ani vašeho trestání.

Vznešenější je nedati si za pravdu nežli zůstatí v právu, zvláště tehdy, je-li právo na naší straně. Jen jsme-li k tomu dost bohatí!

Nechci vaší studené spravedlnosti; z oka vašich soudců vždy mi vyzírá kat a studené jeho železo.

Rcete, kde naleznu spravedlnost, která jest láskou s očima vidoucíma?

Tedy mi přece vynajděte lásku, která nenese jen všecken trest, nýbrž i všechnu vinu!

Tedy mi přece vynajděte spravedlnost, která nevinným pro- hlásí každého, vyjma toho, kdo soudí!

Chcete i toto slyšeti? Na tom, kdo chce býtí z hloubi duše spravedliv, i sama lež se stává laskavostí k lidem.

Ale jak býtí z hloubi duše spravedliv! Jak dáti každému, co jeho jest! Na tom budíž mi dosti: každému dávám, co moje jest.

Posléze, bratří moji, střežte se činiti bezpráví kterémukoli z poustevníků! Jak by poustevník mohl zapomenout! Jak by mohl spláceti!

Poustevník jest jako hluboká studna. Snadno tam hodíte kámen; ale když dopadl až na dno, rcete, kdo jej zase vynese ven?

Střežte se urážeti poustevníka! Jestliže jste ho však urazili, nuž, pak ho také zabte! –

Tak pravil Zarathustra.

O DÍTĚTI A MANŽELSTVÍ

Mám otázku pro tebe samého, braťře můj; jak olovnici tu otázku ti vnořím do duše, abych věděl, jak je hluboká.

Jsi mlád a přeješ si dítěte a manželství. Já se však tebe táž: jsi člověk, jenž smí si přátí dítěte?

Jsi vítězný, jsi podmanitel sebe samého, jsi vládce smyslů, jsi pán svých ctností? Tak se tebe táž.

Či mluvív z tvého přání zvře a potřeba? Či osamění? Či vnitř- ní tvůj svár?

Chci, aby po dítěti toužilo tvé vítězství a tvá svoboda. Ži- voucí pomníky máš stavěti svému vítězství a osvobození.

Nad sebe do výše stavěti máš. Ale dříve je nutné, abys mi sám byl vystaven pravouhlý tělem i duší.

Nejenom rozrůstati se máš, nýbrž růstí vzhůru! K tomu ti pomozí zahrada manželství!

Vyšší tělo stvořiti máš, prvotní pohyb, kolo ze sebe se roz- táčející – tvořícího stvořiti máš.

Manželství: tak jmenuji vůli ve dvou, aby stvořeno bylo jed- no, jež je více než ti, kdož je stvořili. Manželstvím jmenuji oba- polnou úctu, již manželé k sobě chovají proto, že mají onu vůli ve dvou.

To budíž smysl a pravda tvého manželství. To však, co man- želstvím jmenují oni přebyteční, jichž je přespříliš mnoho – ach, kterak to jmenují já!

Ach, té duševní chudoby ve dvou! Ach, té duševní špíny ve dvou! Ach, toho bídného pohodlí ve dvou!

Manželstvím jmenují to vše; a říkají, že jejich manželstvím bylo požehnáno v nebi.

Nuže, nechce se mi ho, toho nebe lidí přebytečných! Ne, nechce se mi jich, těch zvířat, zapletených v nebeské síti!

Dalek mi zůstaň též bůh, jenž se přibelhá, aby žehnal tomu, čeho nespojil!

Nesmějte se mi takovým manželstvím! Které dítě by nemě- lo, proč nad svými rodiči zplakat?

Důstojným zdál se mi tento muž a zralým pro smysl země: ale když jsem uviděl jeho ženu, zdála se mi země přibytkem bláznů.

Ano, chtěl bych, aby se země otřásala v křečích, když spolu se spáří svatec a husa.

Tento se vydal jak hrdina za pravdami a posléze si ukořistil malou vyšňořenou lež. Jmenuje to svým manželstvím.

Onen byl netýkávy ve styku s lidmi a vybíravě vybíral. Pojednou si však navždy zkazil společnost: jmenuje to svým manželstvím.

Onen si hledal služku s ctnostmi anděla. Pojednou však se stal služkou ženy, a teď aby se ještě sám stal andělem!

Starostlivými jsem teď nalezl veškery kupce, a všichni mají listivé oči. Svou ženu však i nejistivější kupuje v pytli.

Mnoho krátkých pošetilostí – to sluje u vás láskou. A vaše manželství udělá konec mnoha krátkým pošetilostem, neboť je to jediná dlouhá hloupost.

Vaše láska k ženě a ženina láska k muži: ach, kéž by byla soucitem s bohy trpícími a zahalenými! Většinou však se navzájem uhodne dvě zvířata.

Ale i nejlepší vaše láska je pouze vzníceným podobenstvím a bolestným žárem. Je pochodný, jež vám má svítiti na vyšší cesty.

Nad sebe samy máte jednou milovat! Tak se učte teprve milovat! A proto vám bylo dáno, abyste pili hořký kalich své lásky.

I nejlepší láska má ve svém kalichu hořkost: tak vyvolá touhu po nadčlověku, tak vyvolá žízeň v tobě, jenž tvoříš!

Žízni tomu, jenž tvoříš, šípem a touhou po nadčlověku: mluv, braťře můj, je tím tvá vůle k manželství?

Svatými zvou se mi taková vůle a takové manželství. –

Tak pravil Zarathustra.

O SVOBODNÉ SMRTI

Mnoho lidí umírá příliš pozdě, a někteří příliš záhy. Cize zní posud učení: „Zemři v pravý čas!“

Zemři v pravý čas: tak učí Zarathustra.

Ovšem, kdo nikdy v pravý čas nežije, jak by ten kdy v pravý čas umíral? Kéž by se byl nikdy nenarodil! – Tak radím lidem přebytečným.

Ale i přebyteční se předúležité roztahují se svým umíráním, a i zcela duří ořech touží, aby byl rozlousknut.

Za důležitou věc mají umírání všichni: ještě však smrt není slavností. Ještě se lidé nenaučili, jak světit nejkrásnější slavnosti.

Ukáži vám dovršující smrt, která žijícím se stává ostnem a příslibem.

Kdo dovršuje své dílo, ten umírá svou smrtí, vítězně, obklopen doufajícími a příslibujícími.

Tak se učte umírat; a nemělo by býti slavnosti, kde by člověk takto umírající neposvěcoval přísah těch, kdo žijí!

Takto umírající jest nejlepší; druhé pak nejlepší jest: zemřítí v boji a promarniti velkou duši.

Ale bojující stejně jako vítěz má v nenávisti vaši rozšklebenou smrt, která se plíží jak zloděj – a přece přichází velitelky.

Svou smrt vám velebím, smrt svobodnou, jež mi přijde, protože tak chci já.

A kdy budu chtít? – Kdo má cíl a dědice, chce smrti své v pravý čas pro cíl a dědice.

A z úcty k cíli a dědici nebude již v svatyni života zavěšováni vetýchých věnců.

Věru, nechci se podobati provazníkům: ti táhnou svůj most do délky a přitom sami krácejí stále dozadu.

Leckdo je i na své pravdy a na svá vítězství příliš stár; bezzubá ústa již nemají práva na každou pravdu.

A každý, kdo chce mti slávu, nechť se v pravý čas rozloučí

se svými poctami, nechť pěstuje těžké umění, aby v pravý čas – šel.

Když někdo nejlépe chutná, tehdy at přestane být pokřemem: toho jsou si vědomi, kdož dlouho chtějí být milováni.

Jsou ovšem kyselá jablka, jejichž osud tomu chce, aby vytrvala až do posledního dne podzimku: a spolu dozrají, zežloutnou a sraští se.

Jedněm zestárne dřív srdce a jiným duch. A někteří jsou kmety v mládí: ale pozdní mládí – dlouhé mládí.

Leckomu se nevydaří život: jedovatý červ se mu zahryže do srdce. Tedy nechť hledí, aby se mu tím lépe vydařilo umírání.

Leckdo nikdy nezeslábně a již v létě uhnívá. Zbabělost je to, jež ho poutá na jeho větví.

Přesplíš mnoho lidí žije a přesplíš dlouho visí na svých větvích. Kež by přišel víchr, jenž by sklátil se stromu všechno to shnilé a červivé!

Kež by přišli kazatelé rychlé smrti! To by mi byli praví vichrové, ti by mi klátili stromy života! Ale slyším kázati jen pomalou smrt a strpení se vším „pozemským“.

Ach, kážete strpení s pozemským? Toto pozemské to jest, co má plíš strpení s vámi, vy rouhaví pomlouvači!

Věru, plíš záhy zemřel onen Hebrej, jež utvářej kazatelé pomalé smrti: a mnohým od té doby se stalo záhubou, že zemřel plíš záhy.

Znal teprve slzy a zádumčivost Hebreje a k tomu nenávisť dobrých a spravedlivých – onen Hebrej Ježíš: tu ho přepadla touha po smrti.

Kež by jen byl zůstal na poušti a vzdálen dobrých a spravedlivých! Snad by se byl naučil žít a milovati zemí – a milovati sráčích.

Věřte mi, bratří moji! Plíš záhy zemřel; sám by byl odvolal své učení, kdyby byl dospěl až k mému věku! Šlechtný byl dost, aby odvolal!

Ale nedozrál ještě. Nezrale miluje mládík, a nezrale též ne-

miluje člověka i zemi. Svázána a těžká je posud jeho mysl i pevnost jeho ducha.

V muži však jest více dítěte než v mladíkovi, a méně zářivost: lépe zná umírat i žít.

Živoboden k smrti a svoboden v smrti, posvátný hlasatel svého Ne, když není už kdy hlásat Ano: tak zná umírat i žít.

Abyste umírání nebylo rouháním proti člověku a zemi, přátelé moji: toho se doprošuji na medu vaší duše.

Ve vašem umírání nechť hoří ještě váš duch a vaše ctnost, tak jako večerní červánek plane kolem země: jinak se vám špatně vydařilo umírání.

Tak budu já sám umírati, abyste vy, přátelé, mně k vůli, více milovali zemi; a zemi se zase stanu, abych došel klidu v té, jež mně zrodila.

Věru, cíl měl Zarathustra, vymrštil svůj míč: teď vy, přátelé, jste zdědili můj cíl, vám házím zlatý míč.

Nadevše raději vidím, kterak vy, moji přátelé, házíte zlatým míčem! A tak ještě sečkám chvíli, než život opustím: a vy mi to odpusťte! –

Tak pravil Zarathustra.

O CTNOSTI, JEŽ OBDAROVÁVÁ

1. Když se Zarathustra rozloučil s městem, jemuž bylo namoněno jeho srdce a jehož jméno zní: „Pestrá kráva“ – šlo za ním mnoho těch, kdož se zvali jeho žáky, a vyprovázeli ho. Tak přišli ke křižovatce: i pravil jim Zarathustra, že odtud půjde sám; neboť byl přítelem osamělé chůze. Jeho žáci mu však na rozloučenou podali hůl, na jejíž zlaté rukojeti se had ovíjel kolem slunce. Zarathustra se radoval z holi a opíral se o ni; poté promluvil k svým žákům těmito slovy:

Rcete mi: čím to, že zlato došlo nejvyšší hodnoty? Tím, že je

O PŘEMÁHÁNÍ SEBE SAMÉHO

„Vůle k pravdě“, tak jmenujete, vy nejmoudřejší, to, co vás pohání a rozvádšuje?

Vůle, aby bylo všechno jsoucno předmětem myšlení: tak jmenuji *já* vaši vůli!

Vše jsoucno chcete teprve *učiniti* předmětem myšlení; neboť pochybujete s dobrou nedůvěrou, že to předmětem myšlení již jest.

Ale má se vám to poddati a skloniti! Tak tomu chce vaše vůle. Má se to státi hladkým a podrobiti se duchu jakožto jeho zrcadlo a odraz.

Toť vaše celá vůle, vy nejmoudřejší, neboť jest to vůle k moci; a i tehdy, mluvíte-li o dobru a zlu a hodnotících soudech.

Chcete teprve stvořiti svět, před nímž byste poklekli: taková jest vaše poslední naděje a vaše blouznění.

Nemoudří ovšem, to jest lid – ti se podobají řece, po níž člun klidně pluje dál; a v člunu slavnostně a zakukleně sedí hodnotící soudy.

Svcu vůli a své hodnoty jste posadili na řeku vznikání; co věřící lid přijímá za dobro a zlo, prozrazuje mi starou vůli k moci.

Vý jste to byli, vy nejmoudřejší, kdož jste takové hosty posadili do tohoto člunu a kdož jste jim dali třpyt a hrdá jména – vy jste to byli a vaše vládnoucí vůle!

Teď řeka dále unáší váš člun: nemůže jinak. Málo záleží na tom, zda se zlomená vlna zpění a hněvivě se vzepře proti kýlu.

Není řeka vašim nebezpečstvím a koncem vašeho dobra i zla, vy nejmoudřejší: nýbrž jest jím ona vůle sama, vůle k moci – nevyčerpaně plodící životní vůle.

Abyste však chápali mé slovo o dobru a zlu, řeknu vám ještě své slovo o životě a o rázu všeho živoucího.

Po stopách živoucího jsem šel, šel jsem cestami největšími a nejmenšími, abych poznal jeho ráz.

Stonásobným zrcadlem jsem zachycoval alespoň jeho po-

hled, když měl zavřená ústa: aby ke mně promluvílo jeho oko. A jeho oko mi mluvílo.

Kdekoli jsem však našel něco živoucího, tam jsem též zaslechl mluvit o poslušnosti. Všechno, co žije, poslouchá.

A toto je druhá věc: kdo sám sebe neumí být poslouchán, tomu se rozkazuje. Tak tomu jest u všeho živoucího.

Toto pak je třetí, co jsem zaslechl: že rozkazovati je těžší než poslouchati. A nejen, že rozkazující nese břímě všech, kdož poslouchají, a že ho toto břímě snadno rozdrťí: –

I pokus a odvážný kousek jsem objevil v každém rozkazování; a jestliže cos živoucího rozkazuje, vždy samo se dává v sázku.

Ba i tehdy, rozkazuje-li samo sobě: i tu ještě pyká za to, že rozkazuje. Jeho vlastní zákon z něho nevyhnutelně učiní soudce a mstitel i obět.

Jakžé se to děje! tak jsem se sebe ptal. Co to jest, co přemlouvá vše živoucí, aby bylo poslušno a rozkazovalo a i rozkazující ještě osvědčovalo poslušnost?

Slyšte mi teď mé slovo, vy nejmoudřejší! Zkoumejte je vážně, zdali jsem se životu samu vplížil do srdce a až do kořenů jeho srdce!

Kde jsem našel něco živoucího, našel jsem vůli k moci; ba i ve vůli sloužícího jsem našel vůli býtí pánem.

Abyste sloužilo silnějšímu, k tomu je přemlouvá jeho vůle, která zase chce býtí pánem nad něčím ještě slabším: této rozkoše jedině se neztřeckne.

A jako se menší oddává většímu, aby mělo rozkoš a moc nad nejmenším; tak i největší ještě se oddává a za moc dává v sázku i svůj život sám.

Toť oddání největšího, že jest odvahou a nebezpečstvím a že metá kostky o smrt.

A kde jsou obětování a služby a pohledy lásky: i tam vládnou vůle býtí pánem. Po tajných cestách vkrade se tu slabší do

hradu a až do srdce toho, kdo je mocnější – a tam mu ukradne moc.

A toto tajemství život sám mi projevil: „Hleď,“ pravil, „jsem tím, co vždy samo sebe musí přemáhati.“

Arči, vy to zvete vůlí k plození nebo pudem k účelu, k vyššímu, vzdálenějšímu, zmnoženému cíli: ale všechno to je totéž, všechno to je tímto tajemstvím.

A raději bych zamlkl, než abych se zřekl tohoto jediného; a věru, kde je zámek a listopad, hle, tam se obětuje život – za moc!

Že mi je souzeno býti bojem a vznikáním a účelem a rozporem účelů: ach, kdo uhodne moji vůli, uhodne snad též, po jakých *krůvčích* cestách je jí kráčet!

Cokoli tvořím a jakkoli to miluji – brzy se s tím i se svou láskou zneprátním: tak velí má vůle.

A též ty, poznávající, jsi pouze stezkou a šlépějím mé vůle: věru, má vůle k moci kráčí též nohama tvé vůle k pravdě!

Ten ovšem nezasáhl pravdy, kdo po ní střelil slovem o , vůli k bytí: takové vůle – není!

Neboť: co není, nemůže chtít; co však v bytí již jest, jak by to ještě mohlo k bytí mít vůli!

Jen kde je život, je také vůle: nikoli však vůle k životu, nýbrž – tak já té tomu učím – vůle k moci! –

Mnoho věcí je u žijících hodnoceno výše než život sám; než z hodnocení samého mluví – vůle k moci! –

Tak mne kdysi poučoval život: a z toho vám ještě, vy nej-moudřejší, rozluštlím hádanku vašeho srdce.

Věřu, pravím vám: Dobro a zlo, jež by bylo nepoměrností – toho není! Samo ze sebe se vždy bude znova přemáhati.

Svémi hodnotami a slovy o dobru a zlu pášete násilí, vy hodnotící; a tot vaše skrytá láska a vaší duše lesk a chvění a překypování.

Mohutnější však síla a nové přemáhání vyrůstá z vašich hodnot: o to se rozbije vejce i jeho skořápka.

A kdo má údělem býti tvůrcem v dobru a zlu: věru ten zprávu má údělem býti ničitelem a rozbíjetí hodnoty.

Tak tedy nejvyšší zlo náleží k nejvyšší dobrotě: to však je dobrota tvůrčí. –

Mluvíme jen o tom, vy nejmoudřejší, bytí to i bolelo! Mlčetí bolí víc; všechny zamlčené pravdy nasáknou jedem.

A necht se jen všechno rozbije, co se na našich pravdách rozbíjí – dá! Ještě ne jeden dům zbývá stavěti! –

Tak pravil Zarathustra.

O VZNEŠENÝCH

Tichá je tuň mého moře: kdo by uhodl, že v sobě skrývá hejno žertovných stvůr!

Nepohnutelná je moje hloubka: ale třpytí se plovoucími hádankami a výsměchy.

Vznešeného člověka zřel jsem dnes, slavnostního, kajícího ducha: ó, jak se má duše smála jeho ohyždností!

S hrudí vzedmutou a jako ti, kdož vtaňují dech: tak tu stál ten vznešený a mlčel.

Byl ověšen ohyždnými pravdami, svou loveckou kořistí, a vyšňořen rozedranými šaty; též mnoho trůnů na něm viselo – růží však jsem ještě neviděl.

Ještě se nenaucil smíchu a kráse. Chmurně se tento lovec vracel z lesa poznání.

Vracel se ze zápasu s lítou zvíří: ale i z jeho vážnosti ještě vyzírá divoké zvíře – nepřemožené!

Stojíš tu stále ještě jako tygr před skokem; nemám však rád těchto napjatých duší, odporní jsou mé chuti všichni ti, kdož se takto stáhli do svého úkrytu.

A vy mi pravíte, přátelé, že se nelze hádati o chut a chutnatí? Ale všechno život jest hádkou o chut a chutnatí!

Chut: tot závaží a spolu miska váhy i ten, kdo váží; a běda

podobaje se spíše dědovi než otci, nejvíce pak staré klátivé babičce.

Tu seděl, zvedlý, ve svém koutku za pecí, trápil se pro své slabé nohy, znaven světem a znavené jsa vůle, a jednoho dne se udával převelikým soucitem.“ – –

„Starý papeži,“ prohodil Zarathustra, „*na to jsi se sám díval? Možná že se tak událo: tak, a spolu i jinak. Umírají-li bohové, umírají vždy mnohonásobnou smrtí.*“

Ale budíží! Tak neb onak, tak neb onak – je po něm vetal. Mým uším i očím byl proti chuti, nerad bych mluvil hůře o jeho památce.

Miluji vše, co zírám jasně a mluví povtívě. On však – vždyť víš, starý kněže, bylo na něm cosi jako na tobě, něco kněžského – byl mnohoznačný.

A také nezřetelný. Jak se na nás proto hněval ten sptící hněvivec, že mu prý špatně rozumíme! Ale proč nemluvil čistěji?

A bylo-li to vinou našich uší, proč nám dal uši, jež ho špatně slyšely? Byl-li kal v našich uších, budíží! kdo jej tam vložil?

Přilíš mnoho věcí se špatně vydařilo tomu hrncíři-nedoukovi! Že se však mstil na svých hrncích a výtvorech za to, že se mu nepodařily – to byl hřích proti *dobrému vkusu.*

I ve zbožnosti je dobrý vkus: ten posléze dělá: Pryč s *takovýmto* bohem!

Raději býtí bez boha, raději dělati osud na vlastní vrub, raději býtí bláznem, raději sám býtí bohem!“

– „Co slyšíš!“ zvolal tu starý papež, napínaje uši; „ó Zarathustro, s touto svou nevěrou jsi zbožnější, než si myslíš! Nějaký bůh v tvém nitru tě obrátil na tvou bezbožnost.“

Zdaž to není tvá zbožnost sama, jež tě již nenechává věřiti v boha?

A tvá převelká pocitovost tě ještě odvede kamsi mimo dobro a zlo!

Hleď jen, co na tě čeká? Máš oči a ruku a ústa, to vše jest

od věčnosti předurčeno k žehnutí. Nežehná se jenom rukou.

Tobě nablízku, třebaže chceš býtí nejbezbožnější, věřím já tajnou vůni svátosti a dobroty, zavání to zde dlouhým žehnutím: je mi při tom dobře i bédně.

Dovol, abych byl tvým hostem, ó Zarathustro, jednu jedinou noc! Nikde na zemi nebude mi ted lépe než u tebe!“ –

„Amen! Staň se tak!“ pravil Zarathustra s velkým úžasem, „tam nahoru vede cesta, tam je Zarathustrova sluj.“

Rád bych tě, ctíhodný, sám provázal, věř, neboť miluji všechny zbožné lidi. Nyní mne však výkřik úzkosti spěšně od tebe odvolává.

V mé říši nechť mi nikdo nepřijde k úrazu; má jeskyně je dobrý přístav. A nejraději bych každého, kdo je smutný, postavil zas na pevnou půdu a na pevné nohy.

Kdo by však *tužij* stesk tobě s beder sňal? Na to jsem příliš slab. Dlouho bychom se věru načekali, než by ti někdo zas probudil svého boha.

Ten starý bůh totiž už nežije: ten je důkladně mrtev.“ –

Tak pravil Zarathustra.

NEJOHYZDNĚJŠÍ ČLOVĚK

A zase běžely Zarathustrovy nohy horami a lesy a jeho oči hledaly a hledaly, nikde však nebylo viděti toho, jež viděti chtěly, toho, jenž trpěl velikou úzkostí a úzkostí křičel. A Zarathustra po celé cestě plesal v srdci svém a byl vděčen. „Jaké to dobré věci,“ pravil, „daroval mi dnešní den v odplatu za to, že se zle započal! Jaké podivné společníky jsem našel!“

Jeich slova budu ted dlouho žvýkatí jako dobrá zrnka; můj zub je rozmele a rozmělní, až mi do duše potekou jako mléko!“ –

Ale když cesta zase zahýbala za skálu, proměnila se pojezdovou krajina, a Zarathustra vstoupil jakoby do říše smrti. Zde tr-

čely černé a rudé tesy: ni stébla ni stromu ni ptačího hlasu. Byloť to údolí, jemuž se vyhýbala všechna zvířata – i šelmy; jen ohyzdní hadí jakéhosi druhu – tlusť a zelení –, když zestárlí, přícházeli tam umírat. Proto slulo toto údolí u pastýřů: Hadí smrt.

– Zarathustra však se pohroužil do černé vzpomínky, neboť mu bylo, jako by již jednou byl stál v tom údolí. A velká tíže se mu položila na mysl: takže kráček pomalu a stále pomaleji, až se zastavil. Tu však, otevřev oči, uviděl cosi, co sedělo na cestě, majíc tvar člověka, a přece sotva vypadalo jako člověk: cosi nevysslovitelného. A pojednou přepadl Zarathustru velký stud, že se na cos takového dívá očima: červenaje se až nahoru po svůj bílý vlas, odvrátil pohled a zvedl nohu, aby opustil to nehostinné místo. Tu však mrtvá pustina vydala hlas: z půdy totiž vyvěl chroptivý kloktavý zvuk, jako když voda za noci chroptí a kloktá zacpanými rourami, a poslěze se z toho vydraly lidský hlas a lidská řeč: – a znělo to takto:

„Zarathustro! Zarathustro! Hádej mou hádanku! Mluv, mluv! Co jest *pomsta na svědkovi*?

Lákám tě zpátky, zde je hladký led! Dej pozor, dej pozor, nezláme-li si tu tvá pýcha nohy!

Připadáš si moudrý, ty pyšný Zarathustro! Hádej tedy hádanku, ty louskači tvrdých ořechů – hádanku, již jsem já! Tedy mluv: kdo jsem *já*!

– Ale když Zarathustra uslyšel tato slova – co myslíte, že se tu přihodilo s jeho duší? *Zachvátil ho soucit*; a padl jedním rázem, tak jako dub, jenž dlouho vzdoroval mnoha dvoštepům, padá těžce a náhle, k hrůze i těch, kdož jej káceli. Ale již se zase zvedl se země, a jeho tvář se zatvrdila.

„Poznávám tě,“ promluvil kovovým hlasem; „*jsi boží vrab*. Pustí mne.

Nesnes! jsi toho, kdo *tebe* viděl – kdo tě neustále viděl a skrz naskrz prohlédal, ty nejohezdnější člověče! Pomstil ses na tom svědkovi!“

Tak pravil Zarathustra a měl se k odchodu; nevysslovitelný člověk však sáhl po cípu jeho roucha a jal se znovu kloktat a lapat slova. „Zůstaň!“ pravil poslěze –

„– zůstaň! Neměj mne! Uhodl jsem, která sekýra tě podtála: Zdar tobě, Zarathustro, že zase stojíš!
Vím dobře, uhodls, kterak je u srdce tomu, kdo jej usmrtil – kterak je u srdce vrahu boha. Zůstaň! Posad se ke mně sem, není to nadarmo.

Ke komu jsem spěl, ne-li k tobě? Zůstaň, usedni! Nepohlížej však na mne! Prokazuj tak čest – mé ohyzdnosti!

Pronásleduj mne: *ty* teď mým posledním útočištěm. Nepronásleduj mne svou nenávisť ani svými pochopy: – ó takovému protiventství bych se vysmál, byl bych na ně hrd a radoval bych se z něho!

Zda všecken úspěch až dosud nebyl u těch, kdož snášeli nejvíce protiventství? A kdo dobře umí pronásledovati, snad se naučí následovati a poslouchati: – vždyť již je pozadu! Ale jejich *soucit* to jest –

– jejich soucit to jest, jemuž unikám a před nímž k tobě utíkám. Ó Zarathustro, chraň mne, ty poslední útočiště, ty jediný, jenž jsi mne uhodil!

– uhodls, kterak jest u srdce tomu, kdo usmrtil *jej*. Zůstaň! a chceš-li odejítí, netrpělivče, nechod cestou, kterou jsem přišel. Ta je špatná!

Máš na mne zlost, že již příliš dlouho koptám a jektám? A že ti již dávám radu? Ale věz, jsem to já, nejohezdnější člověk,

– jenž má také největší, nejtěžší nohy. Kudy *já* jsem šel, tam je cesta špatná. Rozšlapám a ušlápnu všechny cesty.

Že jsi mne však mlčky mjel a že jsi se začervenal, to jsem posířel, podle toho jsem poznal, že jsi Zarathustra.

Každý jiný byl by mi hodil svou almužnu, svůj soucit, jak pohledem, tak řečí. Na to však – nejsem dost žebrákem, to jsi uhodl –

– k tomu jsem příliš *bobat*, bohat velkými věcmi, hroznými,

nejohydnějšími, nejnevýslovnějšími! Tvůj stud, ó Zarathustro, mne *pocíl!*

Jenom stěž jsem se dostal z tlačence soucivných – abych nalezl jediného, jenž dnes hlásá: ‚Soucit je dotěrný‘ – abych nalezl tebe, ó Zarathustro!

– buďsi to soucit lidský, buďsi to soucit boží: soucit se přiči studu. A nechťi pomoci je leckdy vznešenější než ona ctnost, jež přiskakuje na pomoc.

Ale mít soucit: to se dnes zove pravou ctností u všech malých lidí – ti nemají úty před velkým neštěstím, před velkou ohydností, před velkou zrůdností.

Přes ty všechny já zírám do dálky jako pes přezírá hřbety hemžících se ovčích stád. Jsou to malí šediví lidé s měkkou vlnou, měkkou vůlí

Jako volavka pohrdavě, s hlavou nazad, zírá do dálky přes mělké rybníky: tak zírám já do dálky přes hemžení malých šedivých vln a vůlí a duší.

Příliš dlouho těm malým lidem dávali za pravdu: i dali jim posleze též moc – teď káží: ‚Dobré jest jen to, co malí lidé dobrým zvou a co schvalují.‘

A ‚pravda‘ zve se dnes, co pravil onen kazatel, jenž sám přišel z jejich řad, onen podivný světec a přímlovčiv malých lidí, jenž si dal svědectví: ‚Já – jsem pravda.‘

Že malým lidem teď už dlouho roste hřebínek – to zavínil onen neskromný člověk, jenž neučil malému bludu, když učil: ‚Já – jsem pravda.‘

Bylo kdy nějakému neskromnému člověku odpověděno zdvořileji? – Ty však, ó Zarathustro, šels mimo něj a děl jsi: ‚Ne! Ne! Tříkráté ne!‘

Varovals před jeho bludem, tys prvý varoval před soucitem – ale ne že bys varoval všechny nebo nikoho, nýbrž sebe jsi varoval a ty, kdo tvého jsou rodu.

Stydíš se studu velkého trpitele; a věru, kážeš-li: ‚Od soucitu přichází velký mrak, stěžete se, lidé!‘

– učš-li: ‚Všichni tvořící jsou tvrdí, všechna veliká láska je vyšší než jejich soucit: ó Zarathustro, tu se mi zdá, že se vyznáš předobře ve znameních povětrnosti!‘

Sám však – varuj sám sebe před vlastním svým soucitem! Neboť mnoho lidí je na cestě k tobě, mnoho trpících, pochybujících, zoufajících, tonoucích, mrznoucích – Varuji tě též sám před sebou. Uhodlis mou nejlepší, nejhorší hádanku, mne samého i můj čin. Znáš sekuru, jež tě srazí.

On však – *musil* zemřít: viděl očima, jež viděly už – viděl hloubky a propasti člověka, viděl všechnu jeho tajenou potupu a ohydnost.

Jeho soucit neznal studu: lezl do mých nejspínavějších koutů. Ten nejzvědavější, příliš dotěrný, příliš soucivný – musil zemřít.

Stále viděl *mne*: na takovém svědkovi chtěl jsem se pomstít – nebo sám již nebýt na živu.

Bůh, který viděl vše, i *člověka*: ten bůh musil zemřít! Člověk *nesnese*, aby takový svědek žil.“

Tak pravil nejohydnější člověk. Zarathustra se však zdvihl a měl se k odchodu: neboť ho záblo až do vnitřnosti.

„Ty nevyslovitelný,“ pravil, „varovals mne před svou cestou. V dík za to ti chválím cestu svou. Hleď, tam nahoře je Zarathustrova sluj.“

Velká je má sluj a hluboká a se mnoha kouty; tam nejskrýtější najde skryš.

A těsně u ní je na sto doupat a dutin pro plazící se, třepotavou a skotačící zvěš.

Ty vypuzený, jenž jsi sám sebe vypudil, nechceš bydliti mezi lidmi a u lidského soucitu? Dobrá, jednej jako já! Tak se u mne přiučíš; jen kdo jedná, se učí.

A zprvu a nejprve mluv s mými zvířaty! Nejpyšnější zvíře a nechytřejší zvíře – ta jsou asi nám oběma pravými rádci!“

Tak pravil Zarathustra a šel svou cestou ještě zadumaněji

a pomaleji než předtím: neboť sám sebe se na mnoho tázal a nedovedl si snadno odpovéděti.

„Jak je člověk ubohý!“ uvažoval v srdci svém, „jak je ohydlný, jak chroptí, jak je pln skrytého studu!

Říkají mi, že člověk miluje sám sebe; ach, jak velká jest asi tato sebeláska! Kolik pohrdání má proti sobě!

Také ten zde sám sebe miloval, jako sám sebou povrhoval – je mi velkým milujícím a velkým opovrhovačem.

Nikoho jsem ještě nenašel, kdo by sebou povrhoval hlouběji: i to jest výška. Běda, byl to snad onen vyšší člověk, jehož výkřik jsem zaslechl?

Miluji velké povrhovatele. Člověk však je cosi, co musí býti překonáno.“ – –

DOBROVOLNÝ ŽEBRÁK

Když Zarathustra opustil neohybnějšího člověka, záblo ho a cítil se osamělý: velký mráz a osamělost se mu totiž kladly na smysly, takže i jeho údy se tím ochladily. A jak stoupal dál a dále, nahoru, dolů, brzy podél zelených pastvin, ale též přes divoká kamenitá ložiska, kudy kdys potok asi burácel v nepřelivých snech: tu mu pojednou bylo zas tepleji a srdečněji.

„Co se mi to stalo?“ ptal se sám sebe, „něco teplého a živoucího mne osvěžuje, jest mi to patrně nablízku.“

Již se cítím méně osamělý; nepovědomí druhové a bratří těkají kol mne, jejich teplý dech mi sahá do duše.“

Ale když se vůkol rozhlížel a hledal těšitele své samoty: hle, byly to krávy, jež na výšině stály pohromadě; jejich blízkost a vůně byla mu zahřála srdce. Ty krávy však, jak se zdálo, horlivě naslouchaly komusi, kdo k nim promlouval, a neвшímaly si příchozího. A jak se jim Zarathustra ocitl zcela nablízku, zaslechl zřetelně, že lidský hlas zaznívá z jejich středu; a zřejmě všechny krávy stáčely hlavy k mluvícímu.